

УДК 347.4

DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2025.1.2>

Маріц Дарія Олександрівна,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри інтелектуальної власності та приватного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>

ДОГОВІР ОРЕНДИ ФУТБОЛІСТА

Гра у футбол – це популярний вид спорту, який протягом десятиріч зовойовує все більшу кількість вболівальників, а стати професійними гравцями мріє багато юнаків. Цю статтю присвячено окремим питанням переходу футболіста з одного клубу в інший на правах оренди. Висвітлено особливості правового регулювання таких відносин на рівні національного, міжнародного законодавства, локальних нормативно-правових актів футбольних клубів та пріоритетності їх застосування під час укладання договору оренди футболіста. Встановлено, що правове регулювання таких відносин знаходиться на стику цивільного та трудового права.

З метою упередження термінологічної колізії розмежовано поняття «договір оренди футболіста» та «футбольний трансфер», що за своїм змістом та правовими наслідками не є тотожними поняттями. Акцентується увага на «правових аномаліях» правових відносин, що виникають в силу договору оренди футболіста, адже за загальним правилом предметом договору оренди можуть бути лише речі, які визначені індивідуальними ознаками. Отже, така договірна конструкція виходить за межі загальноприйнятих уявлень про договір оренди, але й не суперечить принципу свободи договору, що притаманний цивільно-правовим відносинам. Проаналізовано зміст договору оренди футболіста, його істотні умови, суб'єктний склад, особливості вирішення спорів. Не менш важливим є вибір права за яким буде укладено майбутній договір оренди. Адже футбольний клуб може мати реєстрацію в одній країні, а грати футболіст буде в іншій.

Встановлено, що особливістю умов договору оренди футболіста є можливість визначення органу, який розглядатиме спір між сторонами, у разі порушення його умов однією із сторін. Відтак, перевага надається спортивним арбітражам.

Зроблено висновок про те, що перехід футболіста з одного клубу до іншого на засадах договору оренди передусім регулюються договором, але не меншу роль відіграють спеціальні правила, спеціальні нормативно-правові акти, локальні акти, які приймаються національними та міжнародними футбольними федераціями у сфері професійного спорту.

Ключові слова: договір, оренда, футболіст, професійний спорт, трансфер, істотні умови.

MARITS D. O. FOOTBALL PLAYER RENTAL AGREEMENT

Playing soccer is a popular sport that has been gaining an increasing number of fans for decades, and many young men dream of becoming professional players. The article is devoted to certain issues of the transfer of a football player from one club to another on loan. The peculiarities of the legal regulation of such relations at the level of national and international legislation, local regulatory legal acts of football clubs and the priority of their application when concluding a football player's loan agreement are highlighted. It has been established that the legal regulation of such relations is at the junction of civil and labor law.

In order to prevent terminological conflict, the concepts of "football player rental agreement" and "football transfer" are distinguished, which are not identical concepts in terms of their content and legal consequences. The focus is on the "legal anomalies" of legal relations arising from the football player's lease agreement, because according to the general rule, only things that are determined by individual characteristics can be the subject of a lease agreement. Therefore, such a contractual construction goes beyond the generally accepted notions of a lease agreement, but does not contradict the principle of freedom of contract, which is inherent in civil law relations. The content of the football player's lease agreement, its essential conditions, subject composition, and features of dispute resolution are analyzed. No less important is the choice of law under which the future lease agreement will be concluded. After all, a football club may be registered in one country, and the football player will play in another.

It has been established that a feature of the terms of a football player's lease agreement is the possibility of determining the body that will consider the dispute between the parties in the event of a violation of its terms by one of the parties. Therefore, preference is given to sports arbitration.

It is concluded that the transfer of a football player from one club to another on the basis of a lease agreement is primarily regulated by the contract, but special rules, special regulatory legal acts, and local acts adopted by national and international football federations in the field of professional sports play an equally important role.

Key words: agreement, lease, football player, professional sport, transfer, essential conditions.

Постановка проблеми. Договірні зобов'язання з тимчасового користування майном у цивільному праві були предметом досліджень багатьох вчених в Україні, на рівні публікацій у періодичних фахових виданнях, монографіях, дисертаційних роботах. Натомість, у цій публікації науковий інтерес представляє вивчення договірних регулювань відносин у сфері професійного спорту. Наразі така тематика видається доволі цікавою, з огляду на розповсюджену практику в усьому світі трансферу гравців з одного футбольного клубу до іншого. Так, і сучасні дослідження, які опосередковано стосувались цієї сфери присвячувались агентським відносинам, не торкаючись деталей договірних регулювань трансферу футболістів. Зважаючи на задекларовану назву статті, підсилює інтерес вивчення правових аномалій в договірних зобов'язаннях, зокрема, що стосується правової природи договору трансферу футболіста у порівнянні з договором оренди: предмету, істотних умов, суб'єктного складу. Тому, зважаючи на відсутність спеціальних наукових досліджень означена тематика потребує окремого вивчення з метою збагачення доктрини цивільного права, а також дослідження практики застосування як в Україні так і світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Безумовно більшість досліджень, які стосуються сфери професійного спорту здійснювались фахівцями у галузі фізичного виховання та спорту. Водночас, ця сфера привертає увагу правознавців, з огляду на складність правовідносин, що виникають та необхідність їх регулювання. Так, на рівні дисертаційних досліджень окремі аспекти спортивного права досліджували: А.Ю. Бордюгова, О.А. Моргунов, О.О. Ющик. Актуальні проблеми спортивного права аналізували С.В. Ківалов, К.І. Спасова, Є.О. Харитонов. Окремі публікації українських вчених торкаються питань договірних регулювань оренди та продажу футболістів.

Мета статті: полягає у всебічному аналізі договору оренди футболіста, визначенні його особливостей та співвідношенні з іншими суміжними конструкціями у сфері професійного спорту.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 6 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) сторони мають можливість відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд. Так, і ст. 627 ЦК України визначає, що «сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента...». Таким чином, учасники цивільних відносин у сфері професійного спорту, керуючись принципом свободи договору укладають дого-

вори з урахуванням особливостей, що притаманні зокрема футболу. Учена Р.Ю. Ханік-Посполітак підкреслює різницю, що «...свобода договору взагалі і свобода укладення договору зокрема не може бути абсолютною» [1, с. 38]. Водночас, відзначимо, що така позиція ґрунтувалась на проєкті ЦК України у 2000 році. Луць А.В. на рівні дисертаційного дослідження до елементів свободи договору відносить: «свободу волевиявлення, при його укладенні; вибір контрагента; свобода вибору форми договору; право укладання договорів, які передбачені законом, так і договори, які законом не передбачені, але йому не суперечать; свобода визначення умов; право сторін за своєю згодою змінювати, розривати або продовжувати дію укладеного ними договору; право визначати свободу способів забезпечення виконання зобов'язань; право встановлювати форми (міри) відповідальності за порушення договірних зобов'язань» [2, с. 54]. Певне непогодження викликає ознака – «свободи вибору форми договору», зважаючи на те, що недотримання форми договору, якщо вона прямо передбачена законом, може спричинити нікчемність такого договору. Натомість, керуючись ознакою свободи укладання договору, який не передбачений законом, але йому не суперечить, слідує можливість укладання договору трансферу футболіста.

Зважаючи на специфічність правового регулювання сфери професійного спорту вважаємо за доцільне визначити основні поняття, якими ми оперуємо у цій публікації. Відзначимо, що слово «*трансфер*» походить від англійського слова «to transfer» (переміщувати), але є й французький аналог цього слова – «*трасферт*», але сфера використання цього слова дещо інша та стосується грошових переказів. Так, під «*футбольним трансфером*» слід розуміти договори, які укладаються у спеціально визначений період (трансферне вікно), в який здійснюється купівля/продаж гравців. Такий договір не є типовим, він є – індивідуальним (особистим) для конкретного гравця. Істотні умови та особливості такого договору ми розглянемо та проаналізуємо згодом. Своєю чергою «*договір оренди футболіста*» – це протилежна конструкція, яка передбачає тимчасовий перехід гравця в інший футбольний клуб, причому права на гравця залишаються за попереднім клубом. Відмітимо, що Міжнародна федерація футболу на офіційному сайті оголосила про введення нових правил оренди гравців, що вступили у силу з липня 2022 року. Серед нововведень слід відмітити: 1) договір, який повинен містити істотні умови оренди; 2) мінімальний

строк оренди (інтервал між двома трансферними вікнами); 3) максимальний строк – 1 рік; 4) ліміт на кількість орендованих футболістів: не більше 3 футболістів протягом сезону; 5) обмеження на загальну кількість оренди за сезон (з 8 футболістів до 6), що передбачається поступовим зменшенням з 1 липня 2022 року до 1 липня 2024 року.

Так, загальновідомим є те, що предметом договору оренди може бути індивідуально визначена річ, яка зберігає свій первісний вигляд при неодноразовому використанні (неспоживна річ) (ч. 1. ст. 760 ЦК України). Таким чином, формулювання «оренда футболіста» певним чином вибивається із загальноприйнятого розуміння цього виду договірних зобов'язань. Це свідчить про існування правової аномалії договірного регулювання у сфері професійного спорту. Так, Г.М. Чувакова дійшла висновку, що «...аномалія є протилежністю норми, яка виникає як перевага в результаті антагоністичного розвитку однієї із протилежностей, що утворює нову систему взаємозв'язків, що і призводить до аномалії» [3, с. 330]. Своєю чергою Н. І. Майданик, вважає в цілому юридичну аномалію правомірним явищем, що «...несе позитивний вплив на механізм правового регулювання», водночас наголошуючи на тому, що «...аномалія зобов'язань полягає у наявності відхилення від загального правила, що стосуються структурних елементів зобов'язання» [4, с. 111]. У договорі оренди футболіста по суті таке відхилення стосується лише одного елементу – предмету, яким виступає фізична особа, а не річ. Аналізуючи ст. 203 ЦК України та ст. 8 постанови пленуму ВСУ «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» від 06.11.2009 № 9 доходимо висновку, що підстави для визнання такого договору недійсним або неукладеним відсутні. Тому специфічність предмету по суті не впливає на правомірність такого договірного зобов'язання в цілому.

У деяких публікаціях можна зустріти такі підстави для зміни гравцем клубу: оренда та трансфер, що передбачає різний зміст договорів, а також статус футболіста. Розглянемо це питання більш детально.

У відкритих інтернет-джерелах можна знайти наступне розуміння трансферного контракту в футболі як «...договір між професійними футбольними клубами, що визначає порядок, терміни і умови переходу (трансферу) футболіста-професіонала з передаючого клубу до приймаючого клубу». У наукових публікаціях поняття трансферного контракту досліджували В.О. Бажанов,

М.І. Кекерчень, М.О. Ткалич, Ю.С. Савранська, О.І. Чепис. Проаналізувавши та узагальнивши теоретико-правові тлумачення трансферного контракту наведених вище науковців доходимо висновку, що *трансферний договір у сфері професійного спорту – це двосторонній договір, що передбачає перехід спортсмена з однієї команди до складу команди іншої сторони (приймаюча сторона), яка зобов'язується сплатити за це обумовлену договором суму.*

До видів трансферного договору відносяться: трансфер футболіста на правах оренди та трансфер футболіста на правах викупу. На думку А.М. Іванова та Т.А. Вінниченко, віднесення до трансферних договорів договору оренди спортсменів-професіоналів не є виправданим. На їх думку, такий підхід є протилежним договору трансферу, який фактично можна зрівняти з договором купівлі-продажу [5, с. 16]. Своєю чергою, Є.С. Суха дійшла висновку, що особливості функціонування трансферної системи полягають у наступному: 1) має місце факт здійснення платежу одним спортивним клубом іншому певної грошової суми; 2) підставою зазначеного платежу є договір між клубом, який спортсмен залишає, і клубом, до складу якого він переходить; 3) такий договір іменується «договором купівлі-продажу спортсмена», «договором міні (бартеру) спортсмена», «договорами оренди (найму) спортсмена» тощо. Доводиться, що використання перелічених найменувань договорів, які опосередковують переходи спортсменів-професіоналів, не є свідомою правовою кваліфікацією даних правочинів [6, с. 12].

Водночас зазначимо, що ст. 13 та 14 Регламенту федерації футболу України зі статусу і трансферу футболістів (далі – Регламент), в редакції 2016 року визначають лише порядок трансферу футболіста [7]. Аналізуючи вказані норми Регламенту можна сформулювати як загальні так і спеціальні умови трансферу. Так, до загальних відносимо: 1) трансфер може бути як міжнародний так і національний; 2) необхідна згода всіх учасників майбутнього трансферу, якщо строк дії контракту футболіста з клубом ще не сплив; 3) строк для акцепту складає 15 днів. Суб'єктами договору про трансфер футболіста виступають: колишній клуб, новий клуб, футболіст. Але такий суб'єктний склад можливий лише у випадку, якщо строк дії договору футболіста з колишнім клубом ще не сплив. Якщо ж строк дії договору сплив то сторонами договору виступають: футболіст та новий клуб. Істотними умовами трансферу на правах оренди є: строк договору; розмір

компенсації колишньому клубу за перехід футболіста; умови дострокового розірвання договору; умови піднайму футболіста. Ціна, (оплата роботи футболіста новим клубом), може набувати ознаки істотної умови лише у випадку, якщо договірні відносини між колишнім клубом та футболістом припинились.

Форма договору трансферу на правах оренди футболіста – письмова, вимагає підписання керівників клубів та скріплюється печатками. У випадку коли договірні відносини між колишнім клубом та футболістом припинились, договір про трансфер підписує футболіст та новий клуб.

Так, контракт у сфері професійного спорту є доволі специфічним, адже крім традиційних умов, цей договір має містити умови, що відображають характер спортивної діяльності. У сфері футболу, при укладенні контракту, зокрема, на умовах оренди футболіста, важливим є визначення вимог до способу життя спортсмена, режиму, іміджу, участі в рекламних акціях, тощо. Відповідно, особливістю відзначається порядок вирішення спорів, у разі порушення умов договору однією із сторін. З огляду на міжнародну практику врегулювання спорів у професійному спорті, перевага надається спортивним арбітражам. Так, в Україні діє Спортивний арбітражний суд при НОК України, який розглядає спори у всіх випадках, коли суб'єкти сфери фізичної культури і спорту та/або інші особи погодилися передати їх на розгляд до САС. Відповідно, сторони у контракті, повинні вказати, що спори будуть розглядатись виключно в тих органах, про які зазначено. Таким чином, звернення до суду загальної юрисдикції, є неможливим, якщо сторони зазначили альтернативний спосіб вирішення спору. У підтвердження такої тези, наведемо приклад з судової практики. Так, боржник у відзиві на позовну заяву зазначає, що згідно п.5.2 Контракту про трансфер футболіста всі спори між сторонами, які виникнуть з цього контракту або матимуть відношення до нього, повинні бути передані на розгляд в компетентні органи Української асоціації футболу, де спір буде врегульовано відповідно до статуту та регламентів Української асоціації футболу. Рішення компетентного органу Української асоціації футболу може бути оскаржено до Спортивного арбітражного суду в Лозанні (Швейцарія), де спір буде врегульовано в точній відповідності з Кодексом спортивного арбітражу, мова арбітражу англійська, рішення Спортивного арбітражного суду в Лозанні буде остаточним і матиме силу для обох сторін. Згідно ст. 2 Регламенту Палати з вирішення

спорів Української асоціації футболу Палата з вирішення спорів має виключну компетенцію розглядати та вирішувати спори, пов'язані з діяльністю у футболі, зокрема, між професіональними клубами та футболістами, а також між професіональними клубами з питань виконання трансферних зобов'язань. Згідно ст.3 Регламенту Палати з вирішення спорів Української асоціації футболу право на звернення до Палати мають клуби, футболісти, тренери та інші суб'єкти футболу, які перебувають під юрисдикцією Української асоціації футболу, права та інтереси яких порушено і розгляд спірних питань між ними віднесено до виключної компетенції Палати з вирішення спорів [8].

Так, Fédération Internationale de Football Association (далі – ФІФА) є міжнародним керівним органом футбольної асоціації, серед його цілей – регулювання та управління всіма аспектами гри у футбол. Зокрема, ФІФА прийняло Положення про статус і трансфер гравців, ці правила набувають все більшого значення, оскільки кількість міжнародних трансферів гравців стрімко зростає, з міжнародними переказами, які сягають рекордного рівня 7.34 млрд. дол в 2023. Органи, які уповноважені розглядати спори між тренерами, гравцями та клубами є Футбольний трибунал ФІФА, а також Спортивний арбітражний суд. Футбольний трибунал складається з трьох палат (Палата з вирішення спорів, Палата статусу гравців, Агентська палата) може розглядати лише 7 видів спорів, які пов'язані з трудовими відносинами, спорами між клубами, гравцями, тренерами, спори про компенсацію витрат на тренування, зокрема, якщо йде мова про перехід футболіста з одного клубу в інший. Спортивний арбітражний суд своєю чергою, у своїй діяльності керується Кодексом спортивного арбітражу, але крім цього документу суд використовує правила ФІФА та законодавство Швейцарії [9].

В результаті викладеного доходимо **висновку**, що договір оренди футболіста та трансферні зобов'язання у сфері спорту не є тотожними поняттями. З огляду на те, що правова природа та зміст цих договорів різний, так, оренда – передбачає тимчасовий перехід футболіста в іншу команду, а трансфер – відбувається у спеціально відведений час «трансферне вікно» та передбачає продаж гравця у інший клуб. Укладення договору оренди футболіста має особливість, яка полягає у відсутності обмежень сторін щодо обрання норм закону на основі якого він буде укладений. Так, він може базуватись на законодавстві будь-якої країни, і не обмежуватись законодавством

України. Договір оренди футболіста має змішаний характер, оскільки містить елементи цивільного, трудового законодавства, специфічні умови щодо режиму, харчування, етичних зобов'язань

спортсмена на час дії договору. Правова аномалія конструкції договору оренди футболіста полягає у його предметі, що виходить за межі його усталеного розуміння.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ханик-Посполітак Р. Ю. Свобода договору Р. Ю. Ханик-Посполітак. Наукові записки. Правознавство. 2000. Том 18. С. 36–38.
2. Луць А. В. Свобода договору в цивільному праві України : дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.03 / Луць Аліна Володимирівна. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. 166 с.
3. Чувакова Г. М. Інтерпретація поняття «правова аномалія». *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса. 2009. Випуск № 50. С. 328–324.
4. Майданик Н. І. Поняття аномалій зобов'язань у цивільному праві. Н. І. Майданик. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2014. Випуск 3. С. 110–114.
5. Вінніченко Т. А. Трансферні договори у цивільному праві. *Інтернаука*. № 9(49). Т. 3. 2018. С. 15–17.
6. Суха Є. С. Цивільно-правові договори у сфері професійного спорту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Є.С. Суха. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія». 20 с.
7. Регламент Української асоціації футболу зі статусу і трансферу футболістів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uaf.ua/files/biblioteka/Регламент%20ФФУ%20зі%20статусу%202016.pdf>
8. Ухвала суду № 126222370. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/126222370/>
9. Процедурний посібник з вирішення спорів FIFA. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.international-arbitration-attorney.com/uk/a-procedural-guide-to-fifa-dispute-resolution/>

REFERENCES:

1. Khanyk-Pospolitak R.Iu., (2000). Svoboda dohovoru [Freedom of contract] *Naukovi zapysky. Pravoznnavstvo – Scientific notes. Legal studies*, 18, 36–38 [in Ukrainian].
2. Luts A.V. (2001). Svoboda dohovoru v tsyvilnomu pravi Ukrainy [Freedom of contract in the civil law of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Lviv : LvivDU [in Ukrainian].
3. Chuvakova H.M. (2009). Interpretatsiia poniattia «pravova anomaliia» [Interpretation of the concept "legal anomaly"] *Aktualni problemy derzhavy i prava – Current problems of power and rights*, № 50, 328–324 [in Ukrainian].
4. Maidanyk N.I. (2014). Poniattia anomalii zoboviazan u tsyvilnomu pravi [Concepts of tax anomalies in civil law] *Jurnalul juridic național: teorie și practică – National legal journal : theory and practice*, 3, 110–114 [in Ukrainian].
5. Vinnichenko T.A. (2018). Transferni dohovory u tsyvilnomu pravi [Transfer agreements under civil law] *Ynternauka – International Science*, 9(49), 15–17 [in Ukrainian].
6. Cukha Y.S. (2014). Tsyvilno-pravovi dohovory u sferi profesiinoho sportu [Civil and legal agreements in the sphere of professional sports]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odessa : OdesaDU [in Ukrainian].
7. Rehlament Ukrainskoi asotsiatsii futbolu zi statusu i transferu futbolistiv [Regulations of the Ukrainian Football Association regarding status and transfer to football] Retrieved from: <https://uaf.ua/files/biblioteka/Регламент%20ФФУ%20зі%20статусу%202016.pdf> [in Ukrainian].
8. Ukhvala sudu № 126222370 [Praise to the court № 126222370] Retrieved from: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/126222370/> [in Ukrainian].
9. Protsedurnyi posibnyk z vyrishennia sporiv FIFA [Procedural guide to the latest FIFA disputes] Retrieved from: <https://www.international-arbitration-attorney.com/uk/a-procedural-guide-to-fifa-dispute-resolution/> [in Ukrainian].